

FDUV:s utlåtande om utredningen om förutsättningarna och riktlinjerna för social- och hälsovårdsorganisationernas understödsverksamhet

Ärende: VN/1463/2025

Inlämnat via e-tjänsten utlatande.fi 31.1.2025.

1. I rapporten föreslås att understödsverksamheten förnyas enligt två alternativa modeller. Vilken av modellerna lämpar sig enligt er bäst som utgångspunkt för förnyelsen?

- **A - Att bygga en balanserad framtid (rapportens stycke 4.1)**
- **B - Anpassning till förändring (rapportens stycke 4.2)**

Inte någon av de ovan nämnda.

FDUV, intresseorganisationen för svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning, tackar för möjligheten att ge utlåtande angående utredningspersonens rapport. FDUV anser att det i rapporten finns idéer som kan vidareutvecklas, men att rapporten som helhet leder till fler frågor än svar.

Vi noterar att det råder en obalans mellan de två beskrivna modellerna. Alternativ A beskrivs rätt utförligt och handlar om vad som kan tolkas vara utredningspersonens vision om hur STEA-utdelningen kunde skötas. Alternativ B är mycket sparsamt beskriven, vilket innebär att den också är svår att utvärdera och jämföra gentemot alternativ A. Den skulle kräva ytterligare fördjupning och vidareutveckling. Alternativ A utgår från att STEA i samråd med välfärdsområdena, kommuner och "alla intresserade organisationer" tillsammans formulerar en gemensam vision om vilka problem gällande hälsa och välfärd som ska lösas och att STEA-bidrag sedan utdelas till organisationerna på basis av hur väl de i sin ansökan kan anses svara på detta behov.

Temabaserade understöd är i sig en idé som bör vidareutvecklas, men modellen utredningspersonen presenterar är problematisk av många orsaker. Modellen bygger på ett top-down perspektiv och skulle kräva att ytterligare resurser riktas till STEA för administration och samplanering. Detta är resurser som direkt minskar anslagen till organisationerna som arrangerar den verksamhet som de facto stöder människors sociala välfärd och hälsa. Det är heller inte realistiskt att alla "intresserade organisationer"

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

skulle kunna höras på det sätt som utredningspersonen beskriver; även organisationerna skulle i så fall behöva mer resurser för att kunna delta. Denna ökade administration kan knappast anses ändamålsenligt eftersom såväl regeringsprogrammet som rapporten siktar på att minska på byråkrati.

Särskilt utmanande skulle det vara för mindre organisationer och representanter för minoritetsgrupper att delta och få sin röst hörd. Risker är därmed överhängande att minoritetsfrågor inte överhuvudtaget skulle beaktas inom de valda temana. Ett sådant tillvägagångssätt skulle bädda för skendemokrati, där alla - i teorin - gets möjligheter att delta för att forma teman, men där de faktiska möjligheterna att delta inte existerar.

Ur rapporten framgår inte heller hur beslutsfattandet skulle gå till, till exempel hur många och vilken typ av experter som skulle delta i processen, vem som ska fatta besluten om teman och hur man då säkerställer att alla dessa personer inte har bindningar eller egenintresse i de teman de driver eller beslutar om. FDUV anser inte att val av eventuella teman ska vara politiska beslut, utan en bedömning som bygger på forskningsbaserad kunskap och lag.

Personer med funktionsnedsättning hör till den del av befolkningen som är underrepresenterade i demokratiska val, beslutsfattande och påverkansorgan, som i högre grad än andra är i behov av samhällets stöd och som också har svårt att ta del av allmänna samhällstjänster. De har också på grund av sin funktionsnedsättning svårt att delta i olika typer av auditeringar och enkäter, varför deras behov inte syns i enkäter riktade till allmänheten. Som minoritet syns de sällan i akademiska studier gällande befolkningens hälsa och välbefinnande, varför också forskning för att utreda just den här målgruppens behov behöver tryggas.

För att säkerställa att personer med funktionsnedsättning får sina grundläggande fri- och rättigheter tillgodosedda behövs olika former av stöd, information (också på lätt svenska) och delaktiggörande verksamhet så som påverkansarbete, rådgivning och kamrattstöd. Vi vill också lyfta upp den juridiska rådgivning som organisationerna erbjuder. De frågor som kommer till förbunden är ofta komplexa och mångfacetterade juridiska problem som rör flera myndigheter samtidigt. Denna verksamhet är avgörande för att säkerställa rättssäkerheten för personer med funktionsnedsättning och för att tillgodose deras grundlagsstadgade fri- och rättigheter.

I sin utredning verkar utredningspersonen utgå från majoritetens behov och förbiser på detta sätt minoritetsgrupperns behov. Han konstaterar enbart att organisationerna borde bli bättre på att inkludera minoriteter, men ger ingen vägledning för hur detta skulle gå till. Samtidigt är det kunnande som funktionshinderorganisationerna besitter unikt eftersom det främjar genomförande av människors likställdhet, jämlikhet samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och att alla ska kunna delta aktivt i samhällslivet på livets alla arenor.

Det andra nationalspråket svenska förbises likaså i utredningen. Av de utomstående instanser utredningspersonen valt att intervjua finns inga representanter för svenskspråkiga. Inget tyder heller på att denna fråga varit på agendan i intervjuerna med de tvåspråkiga välfärdsområdena, inte heller med de välfärdsområden som har särskilda skyldigheter att utveckla och koordinera social- och hälsovårdsservice för den

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

svenskspråkiga befolkningen i enlighet med lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021).

Svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning är en minoritet inom en minoritet. Den intellektuella funktionsnedsättningen har de flesta med sig under hela livet och de temaområden som utredningspersonen lyfter upp berör också svenskspråkiga personer med intellektuell funktionsnedsättning. Sannolikheten att deras röster skulle höras vid planeringen av stora temahelheter inom välfärdsområden är ändå mycket små. Utredningspersonen konstaterar att minoritetsgrupper kan få bidrag för ”annan viktig verksamhet” men konstaterar också att denna verksamhet inte får vara överlappande med de teman som valts som grund i modell A. FDUV ställer sig frågan hur språkminoriteternas behov då ska bemötas i utredningspersonens modell. Gällande svensk service krävs också samarbete över välfärdsområdesgränser, vilket inte verkar ha beaktats i utredningspersonens modell.

Vi hänvisar till SAMS utlåtande: ”I utredning förbigås också det andra nationalspråket svenska. Finlands grundlag (731/1999) fastslår att det allmänna ska tillgodose de finsk- och svenskspråkiga befolkningens kulturella och samhälleliga behov på lika grunder (17 §). Grundlagen förbjuder också särbehandling på grund av till exempel språk, om det inte finns en godtagbar motivering (6 §). Vidare föreskriver diskrimineringslagen (1325/2014) ett förbud mot diskriminering (3 kap.) och ålägger myndigheter att aktivt främja likabehandling i sin verksamhet (5 §). Trots detta har utredningen inte i tillräcklig utsträckning tagit hänsyn till jämlikhetsaspekter eller de krav på likabehandling som lagstiftningen ställer på bidragssystemet. För att uppfylla lagens krav måste den svenskspråkiga befolkningen garanteras samma verksamhet och stöd från den tredje sektorn som den finskspråkiga befolkningen. De svenska social- och hälsovårdsorganisationerna har en central roll i att säkerställa att svenskspråkiga personer får tillgång till verksamhet och stöd på sitt eget modersmål, i enlighet med Finlands grundlag. Språkaspekten verkar helt ha förbisetts i utredningen. [...] I utredningen diskuteras att verksamheten hos olika förbund överlappar varandra. SAMS vill understryka att när svenskspråkiga och finskspråkiga förbund erbjuder samma typ av verksamhet eller stöd, bör detta inte ses som en överlappning. Verksamheten riktar sig till olika språkgrupper som har rätt att få verksamhet och stöd på sitt eget språk. Det är avgörande att svenskspråkiga organisationer får verka självständigt, sida vid sida med de finskspråkiga organisationerna. En sammanslagning av finsk- och svenskspråkiga organisationer skulle innebära att svenskan försvinner, vilket är förödande för den svenskspråkiga befolkningen.”

I rapporten anges att en organisation måste ha ett befolkningsunderlag på minst 35 000 invånare för att vara berättigad till understöd. Hur detta ska tolkas i relation till organisationer som representerar minoritetsgrupper - och minoriteter inom minoriteter - är oklart. Därtill föreslås att allmänt understöd utdelas endast till ”genuint” riksomfattande organisationer. Verksamhet som täcker de svenskspråkiga områdena i Finland bör anses vara riksomfattande ur den svenskspråkiga befolkningens synvinkel. För att säkerställa att de svenskspråkiga organisationerna kan uppfylla sitt uppdrag och tillgodose den svenskspråkiga befolkningens kulturella och samhälleliga behov på lika villkor (GL 1 §, 1 mom.), måste kravet på anpassas till verkliga förhållanden.

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

Modell A liknar den beställar-utförarmodell som används inom offentlig förvaltning och beaktar inte organisationernas kunnande om målgruppernas behov och de tysta signaler de får från särskilt utsatta grupper. Modellen riskerar vidare organisationernas möjligheter att upprätthålla nuvarande starka expertis och skulle leda till att deras möjligheter att bedriva långsiktigt arbete gällande grunduppdrag som att stöda medborgarnas delaktighet i samhället skulle försvagas. Social- och hälsovårdsorganisationerna kan inte åläggas att granska samhällsproblem ur hela befolkningens synvinkel, utan deras fokus bör vara på den målgrupp de representerar.

Modell A skulle sannolikt skapa luckor och viktiga teman ur målgruppernas perspektiv kan hamna utanför den temabaserade finansieringen. Om målgrupper så som personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras anhöriga under en längre tid lämnas utan organisationernas stöd är risken stor att deras välbefinnande och möjligheter till social välfärd försämras, och att behovet av offentliga tjänster ökar. I vårt arbete med personer med intellektuell funktionsnedsättning krävs ett holistiskt perspektiv. Modell A skulle leda till enskilda, separata åtgärder, samtidigt som andra åtgärder som är viktiga för målgruppen skulle upphöra. Därtill framgår det inte vad som händer efter att de fem- sex temaåren är till ända - skiftar man då till nya teman och lämnar målgrupperna inom de tidigare temana vind för våg?

Däremot anser vi att temabaserade tyngdpunkter kunde utvecklas vidare. Logiskt skulle vara att dessa skulle beviljas som tidsbundna utvecklingsprojekt (C-projekt), inom ramen för den angivna budgeten för C-projekt. Vid beslut om teman bör forskningsbaserad kunskap anlitas, t.ex. THL.

Konsekvenserna av genomförandet av modellerna har inte analyserats och ingen riskbedömning har gjorts av de möjliga effekterna på organisationernas verksamhetsförutsättningar och stödet till målgrupperna. Genom att fokusera enbart på första momentet (hälsa) svarar rapporten enbart på en del av de syften man vill uppnå med understödslagen. Denna brist gör att det är svårt att ta ställning till de modeller som presenteras och FDUV stöder därför ingen av dem.

2. I understödsmodellen Balanserad framtid i utredarens rapport skulle understöd riktas till fem teman som är kopplade till centrala utmaningar i samhället. Är de temana som föreslagits motiverade ur er organisations synvinkel?

STEA-understöd skulle i fortsättningen riktas till verksamhet i anslutning till dessa teman. De fem temana i rapporten är kopplade till centrala utmaningar i det finländska samhället, som förändringen i åldersstrukturen och folksjukdomar. Teman som presenteras i stycke 4.1 är:

- Öka barns och barnfamiljers välbefinnande
- Stödja äldre personens funktionsförmåga
- Främja psykisk hälsa
- Minska ensamhet och stärka delaktighet
- Främja folkhälsan och förebygga folksjukdomar

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

Personer med funktionsnedsättning berörs av många olika teman. Vi anser dock att temabaserade tyngdpunkter passar bäst som mindre satsningar inom tidsbundna utvecklingsprojekt (inom ramen för den angivna budgeten för C-projekt), inte som så här stora helheter. Vid beslut om teman bör forskningsbaserad kunskap anlitas, till exempel THL. Också organisationernas kunnande om målgruppens behov och de tysta signaler de fått behöver beaktas.

3. I utredarens rapport har man i stycke 4.1.3 föreslagit att organisationsverksamhetens regionala möjligheter kunde utökas och minska den administrativa bördan genom att flytta välfärdsområdenas organisationsunderstöd till att administreras via STEA. Understöder ni förslaget om att flytta organisationsunderstöden från välfärdsområdena till STEA-understöden?

Nej.

Välfärdsområden och kommuner har under de senaste två åren påbörjat arbetet med att skapa strukturer för dialog- och samplanering med organisations- och privata sektorn på regional nivå. I dessa forum förstärks kunnandet om invånarnas behov och organisationernas verksamhet på lokal nivå, och kan i bästa fall förstärka länkarna till välfärdsområdenas (och kommunernas) välfärdsplaner. För att de ska lyckas behöver mandatet att fördela bidrag finnas på denna nivå.

En modell där även dessa bidrag kanaliseras via STEA skulle leda till centralisering och byråkrati, vilket inte gynnar ett aktivt och engagerat civilsamhälle på lokalt plan. Eftersom välfärdsområdena (och kommunerna) också har skyldigheter att främja organisationernas verksamhetsförutsättningar ställer vi oss frågan om ett sådant här förfarandesätt inkräktar på välfärdsområdenas (och kommunernas) självbestämmanderätt de innehar med stöd av lag. FDUV stöder inte förslaget att flytta bidragen som utdelas av kommuner och välfärdsområden att kanaliseras via STEA.

5. Övriga observationer om rapporten

BRISTFÄLLIG TOLKNING AV BEGREPPEN I UNDERSTÖDSLAGEN

FDUV anser att det är problematiskt att utredningspersonen utgår från en väldigt snäv tolkningen av lagen om finansiering av föreningar och stiftelser inom social- och hälsovården (284/2023). Enligt understödslagens 3 § kan statsunderstöd beviljas för ett brett spektrum av verksamheter som främjar social välfärd och hälsa. Därtill ska den verksamhet som understöds stödja människors likställdhet och jämlikhet samt tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Trots att utredningspersonen nämner paragrafen i sin inledning verkar han inte i sin utredning beakta social välfärd och skyldigheterna att verksamheten som understöds ska främja människors likställdhet, jämlikhet samt tillgodoseendet av grundläggande fri- och rättigheter. I stället utgår utredningspersonen från ”hälsa och välfärd”, vilket innebär

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

ett snävare begrepp. Utredningspersonen öppnar heller inte i tillräcklig grad upp vad som avses med begreppet "välfärd".

En definition på social välfärd är att det handlar om verksamhet som främjar social och ekonomisk trygghet, jämlika levnadsvillkor och att alla ska kunna delta aktivt i samhällslivet. Social välfärd är också grund för det arbete funktionshinderorganisationer som FDUV utför. Rapporten utgår ändå långt från ett medicinskt perspektiv och representerar inte det moderna sociala arbetet.

Utredningspersonen utgår också från den medicinska betydelsen då han i rapporten konstaterar att begreppet "förebyggande verksamhet i princip" avser verksamhet som syftar till att hindra att en sjukdom utbryter. Till skillnad från utredningspersonens snäva begrepp så inbegriper begreppet förebyggande arbete inom socialt arbete verksamhet som bedrivs på samhälls-, grupp och individnivå och vars syfte är att förebygga sociala problem och social utestängning. En intellektuell funktionsnedsättning är inte i första hand ett "sjukvårdsproblem" och kan inte förebyggas. Trots detta är personer med intellektuell funktionsnedsättning i allra högsta grad beroende av insatser som främjar deras sociala välfärd och deltagande i samhället. Utredningspersonen har i sin datainsamling inte öppnat upp den avgränsning han gjort gällande begreppet, vilket kan anses ha vilselett respondenterna. Vi påpekar även att enkäten inte var försedd med identifieringsuppgifter, varför det kunde ha varit möjligt att svara flera gånger. Med anledning av ovanstående är det oklart hur tillförlitligt datamaterialet är.

BETYDELSEN AV ALLMÄNNA BIDRAG

FDUV stöder inte utredningspersonens förslag om att reducera de allmänna bidragen till att gälla enbart administrativa kostnader. Det allmänna bidraget garanterar kontinuitet och kunnande i organisationernas verksamhet, vilket är A och O för att kunna svara på de specialbehov till exempel personer med intellektuell funktionsnedsättning har. I stället bör de allmänna bidragen bli mer flexibla så att organisationerna snabbt kan svara på förändringar i samhället eller bland målgruppens behov. För en organisation som FDUV är en tillräcklig grundfinansiering i form av allmänt bidrag en förutsättning för att FDUV ska kunna administrera flera mindre bidrag och på detta sätt svara så brett som möjligt på målgruppens behov.

FÖRMÖGENHETSKRITERIER

FDUV anser att det i och för sig är bra att STEA tillämpar förmögenhetskriterier. I utredningspersonens rapport föreslås ändå att en ekonomisk buffert motsvarande sex månaders utgifter skulle leda till en egenfinansieringsandel på 15 %. Detta är oskäligt högt. I värsta fall leder det till att organisationer som är nära gränsen för när förmögenhetskriteriet träder in använder upp av sitt eget kapital tills de kommer under gränsen för egenfinansieringsandel. Därmed skulle behovet av statlig finansiering öka ytterligare. Organisationerna bör inte straffas för att de skött sin ekonomiförvaltning väl eller för att de lyckats med medelsanskaffning. Därför anser vi att den ekonomiska bufferten ska tillåtas motsvara 12 månaders utgifter samt att egenfinansieringsandelen hålls på 10 %.

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

STRUKTUR FÖR FINANSIERINGSMODELLEN

Som utredningspersonen rapporterar har utdelningen till social- och hälsovårdsorganisationerna ökat sedan början av 2000-talet. År 2000 trädde även den nya grundlagen i kraft, i vilken mänskliga rättigheter betonades mer än tidigare. Finland (och EU) godkände och ratificerade även flera människorättskonventioner i dessa tider, bl.a. funktionshinderkonventionen. Utredningspersonen konstaterar att utdelningen till olika minoritetsgrupper ökat från början av 2000-talet, vilket kan antas spegla statsmaktens vilja att framhäva mänskliga rättigheter även för minoritetsgrupper. Därtill konstaterar utredningspersonen att STEA-utdelningen verkar ha riktats i enlighet med behoven till exempel då det gäller befolkningens välmående (mer bidrag till områden där befolkningen mår sämre) samt att utdelningen år 2024 motsvarar realvärdet för utdelningen i början av 2000-talet.

De utomstående experterna som intervjuats betonar för sin del att fördelen med organisationsfältet är att organisationerna snabbare än den offentliga förvaltningen kan svara på förändringar i omgivningen, samt att organisationerna når utsatta människor, avläser tysta signaler och fungerar som ett ”lim” i samhället och därmed främjar inre säkerhet.

På grund av ovanstående ställer sig FDUV frågan varför utredningspersonen i sin rapport vill frångå en modell för utdelning som grundar sig på de krav som stadgas om i understödslagen, grundlagen och internationella konventioner, som svarar på ojämlikhet i hälsoskillnader bland befolkningen och som också enligt välfärdsområden och andra intressenter har en betydande roll i att tackla snabba förändringar i omgivningen och agerar som en sammanhållande funktion i en alltmer självcentrerad och splittrad värld. Organisationernas roll i att främja demokrati och inkludering av de mest utsatta nämns endast ytligt i rapporten. Ändå konstateras i regeringsprogrammet att ”ett livskraftigt och aktivt civilsamhälle är en central del av en fungerande demokrati.”

Den modell utredningspersonen presenterar nedmonterar denna del av organisationsverksamheten och ökar byråkratin, utan att ge belägg för att modellen skulle ge förbättrade resultat. Inga konsekvensanalyser har gjorts och som tidigare nämnts finns det fog att se över om utredningspersonens förslag överensstämmer med olika lagar. I regeringsprogrammet för statsminister Petteri Orpos regering (”Ett starkt och engagerat Finland”, Statsrådets publikationer 2023:59, publicerat den 20 juni 2023) har det fastställts att regeringens mål är att avveckla överflödiga reglering och lätta på den administrativa bördan. Den modell A utredningspersonen presenterar torde få precis motsatt effekt. Organisationernas uppdrag bör respekteras och utvecklingen av bidragssystemet och eventuella temaområden bör ske i samarbete med organisationerna och de organ som representerar dem.

FRÅGOR ATT VIDAREUTVECKLA

FDUV understöder utredningspersonens förslag om att minska administrationen genom långsiktigare bidragsbeslut samt resultatrapportering mer sällan än varje år. Därtill stöder vi SOSTEs förslag om att tillåta att en del av bidraget kunde användas för

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

medelsanskaffning. Slutligen förespråkar vi att skatteavdraget för donationer utvidgas att gälla även social- och hälsovårdsorganisationer.

Helsingfors 15.1.2025

Annette Tallberg-Haahtela

verksamhetsledare

Vanessa Westerlund

sakkunnig inom påverkansarbete

FDUV

Nordenskiöldsgatan 18 A, FI-00250 Helsingfors
09 434 23 60 | fduv@fduv.fi

Storalånggatan 60, FI-65100 Vasa
06 319 56 52 | fduv.vasa@fduv.fi

FDUV arbetar för frihet, delaktighet, utveckling och valmöjligheter för alla
– också för dem som behöver stöd i vardagen.